

VRIJEDAN PRINOS HRVATSKOJ ANTROPONOMASTICI

Ankica Čilaš Šimpraga, Dubravka Ivšić Majić i Domagoj Vidović.
***Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena.* Zagreb: Institut za**
hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2018.

U izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu je 2018. godine objavljen *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*, prvi hrvatski opći rječnik osobnih imena izrađen prema suvremenim zahtjevima onomastičke struke u sklopu projekta Baza suvremenih hrvatskih osobnih imena voditeljice dr. sc. Ankice Čilaš Šimprage. Uz Ankicu Čilaš Šimpragu, ujedno i urednicu, djelo supotpisuju Dubravka Ivšić Majić i Domagoj Vidović. Knjigu su recenzirale Anita Celinić, Anđela Frančić i Ivana Matas Ivanković.

Rječnik namijenjen najširem krugu korisnika obasiže 336 stranica. Nakon “Predgovora” (str. 8–10) i “Zahvale” (str. 11), slijede četiri prinosa koje potpisuju autori odnosno suradnici na projektu izrade rječnika (Branimir Brgles, Dubravka Ivšić Majić, Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović), “Vrela” (str. 54–62), “Literatura” (str. 63–66), “Popis kratica i odrednica” (str. 67–68), “Rječnik” (str. 69–288) i “Hrvatska osobna imena s brojem nositelja prema Popisu stanovništva Republike Hrvatska 2011. godine” (str. 289–333).

U “Predgovoru” (str. 8–10) autori navode da je polazište za izradu rječnika bila “baza službenih osobnih imena s podacima o broju nositelja svakoga imena”. Podatci su dobiveni od Državnoga zavoda za statistiku, a temelje se na Popisu stanovništva Republike Hrvatske iz 2011. godine. Od potvrđena 5563 osobna imena s više od deset nositelja izdvojena su i obrađena imena sa sto ili više nositelja, a od ostalih “ona koja su kulturološki važna (npr. *Abraham, Aron, Ahmed, Ajša* itd.) te ona koja su potrebna pri definiranju imena s više od sto nositelja”. Imena koja mogu biti muška i ženska, primjerice Andrea, Bora, Boža, Brana, Draginja, obrađena su kao homonimi, a uz njih je naveden i točan broj nositelja prema spolu (podatci dobiveni također od DZS-a). Autori navode da se unutar svakoga rječničkoga članka donose sljedeći podatci: 1. osobno ime u kanonskome liku, 2. genitiv imena i dativ ženskih osobnih imena na *-e* i *-ka* i muških osobnih imena na *-e* i *-o*, 3. definicija imena, 4. etimologija, 5. podatci o broju nositelja i kvalifikacija čestoće, 6. sociolingvistički podatci o imenu, 7. imenske istovrijednice u stranim jezicima i 8. imendani (prema Katoličkome kalendaru Hrvatskoga katoličkoga radija i Katoličkome kalendaru Glasa Koncila za 2018. godinu). Na kraju je “Predgovora” “Zahvala” autora (str. 11).

Slijedi prinos povjesničara Branimira Brglesa naslovljen “O vrelima” (str. 13–19)

u kojemu autor ističe da se za svako osobno ime nastojalo “pronaći najstariju povijesnu potvrdu, odnosno vrelo u kojemu je prvi put u povijesti zabilježeno pojedino osobno ime” pa je tako pri izradi rječnika upotrijebljeno “više od stotinu publikacija te nekoliko desetaka neobjavljenih arhivskih fondova pisanih vrela”. Brgles se osvrće na pouzdanost izvora i povijesni kontekst, daje kratak pregled razvoja osobnih imena, “nekoliko napomena važnih za bolje razumijevanje važnosti povijesnih potvrda osobnih imena” te zaključuje da je na rječniku “radio interdisciplinarni tim suradnika zato što bavljenje osobnim imenima podrazumijeva etimološka, onomastička, standardnojezična i etnološka znanja te dobro poznavanje povijesnih vrela”, stoga rječnik “predstavlja recentne znanstvene spoznaje o hrvatskoj antroponimiji” i “svojevrsna je novost u hrvatskoj publicistici”.

Prinos “Jezično podrijetlo suvremenih hrvatskih osobnih imena” etimologinje Dubravke Ivšić Majić (str. 20–34) donosi pobliže tumačenje jezičnoga podrijetla hrvatskih osobnih imena obrađenih u rječniku. Imena narodnoga podrijetla raščlanjena su i svrstana u neizvedena (strukturom najjednostavnija imena nastala od slavenskih osnova), složena (dvoleksemna imena nastala slaganjem dviju imenskih sastavnica), izvedena i pokraćena. Autorica ističe da su među složenim imenima najbrojnija “ona kojima je druga sastavnica *-slav* (*-slava*) odnosno *-mir* (*-mira*)”, “u više je imena druga sastavnica *-ljub*, *-mil* (*-mila*), *-sava*, *-voj*, dok se sastavnice *-bor*, *-dan*, *-dar*, *-drag*, *-goj*, *-rad*, *-vit*, iako su u prošlosti bile produktivne, danas pojavljuju samo u pojedinačnim imenima” te napominje da su ženska složena imena nastala prema muškima. Izvedena i pokraćena imena grupirana su u pet podskupina: muška izvedena imena, ženska izvedena imena, muška pokraćena imena, ženska pokraćena imena te ženska imena nastala prema muškima. Za prve dvije podskupine u tablicama su navedeni tvorbeni sufixi, a imena razvrstana s obzirom na to jesu li izvedena od imenskih ili apelativnih osnova. Među imenima stranoga podrijetla navode se: imena biblijskoga podrijetla (potječu uglavnom iz Staroga zavjeta), imena biblijsko-svetačkoga podrijetla (potječu uglavnom iz Novoga zavjeta), ostala imena svetačkoga podrijetla, muslimanska imena, imena grčkoga podrijetla, imena podrijetlom iz latinskoga i romanskih jezika, imena iz germanskih jezika, imena iz slavenskih jezika, imena iz mađarskoga jezika te ostala imena stranoga podrijetla.

Ankica Čilaš Šimpraga bavila se imenskom baštinom u prinosu naslovljenom “Praslavenska i slavenska imenska baština” (str. 35–45). Autorica ističe da je osnovni razlog za izbor imena u najstarijim vremenima bila želja da se zaštiti život njegova nositelja pa su se imena nadijevala prema nazivima životinja (*Vuk*, *Zec*, *Golub*, *Golubica*...), biljaka (*Dub*, *Jasen*...), metala (*Gvozden*), teoforna imena (*Božidar*, *Bogdan*), imena u vezi s vatrom (*Ognjen*)... “Iskonski hrvatski osobnoimenski sustav

čine narodna imena, tj. imena slavenskoga podrijetla. Među njima su odapelativna ili samotvorna imena (tip *Golub, Hlap, Rak, Vuk, Zec*), složena imena (tip *Ljubidrag, Tomislav*) te izvedena imena (tip *Dragota, Radonja*).” Najstarije potvrde hrvatske antroponimije potječu iz VIII. stoljeća, a s kristijanizacijom se primaju i kršćanska imena posredstvom grčkoga i latinskoga jezika. Čilaš Šimpraga raščlanjuje imena ne-slavenskoga stanovništva prije i za vrijeme doseljenja Slavena na područje današnje Republike Hrvatske (Ilira, Kelta, Grka, Rimljana...), a potom i promjene repertoara osobnih imena ističući da su narodna imena tijekom XVII. i XVIII. stoljeća gotovo izašla iz upotrebe te da do sredine XX. stoljeća prevladavaju svetačka imena koja su se nadijevala prema kalendarskome načelu, a prema njihovoj se čestoći može pratiti i širenje kulta pojedinih svetaca. U razdoblju od 1929. do 2011. godine među najčešće nadijevana muška osobna imena ubrajaju se Ivan, Josip, Marko, Stjepan, Tomislav, Željko, Ivica, Ante, Mario i Nikola, a među najčešće nadijevana ženska osobna imena Marija, Ana, Ivana, Mirjana, Katarina, Nada, Dragica, Ljubica, Vesna i Marina. Autorica se osvrće i na načela nadijevanja imena, vezana imena te osobna imena blizanaca.

U prinosu onomastičara Domagoja Vidovića “Zaboravljena i rijetka imena” (str. 46–53) čita se da su se u prošlosti ženska imena zapisivala znatno rjeđe odnosno da je uvid u muška imena na temelju dostupnih izvora znatno širi, da su narodna imena nakon Tridentskoga sabora postupno počela nestajati iz uporabe osim “u onim područjima s hrvatskim stanovništvom koja su zbog osmanlijskih osvajanja ostala bez svećenstva poput Hercegovine i dijelova Bosne”. Raščlanjuju se imena narodnoga podrijetla koja su potpuno nestala, primjerice osobna imena uvjetovana nazivima životinja (*Bivoj, Gujin, Junac, Kosovac, Košuta...*), nazivima biljaka, biljnih zajednica i prerađevina (*Bukva, Dubovac, Dubravic, Grab, Hrasto...*), nazivima dijelova ljudskoga tijela (*Grlko, Zuban*), nazivima zanimanja (*Čelar, Kovač, Pećar, Sedlar, Zlatar...*), društvenim položajem (*Gost, Junak, Novak, Pribjeg, Siromah*) itd., imena na razmeđu kršćanskoga Istoka i Zapada i njihove inačice (npr. *Juraj, Jura, Juras, Jure, Jurica, Jurko, Jurša...*) te područna (*Ane, Jele, Mare, Jožek, Štefek...*) i ostala rijetka imena (uglavnom stranoga podrijetla – romanskoga, germanskoga, vlaškoga, albanskoga...). Prinos završava kratkim osvrtom na imena koja su se tijekom prošlosti nadijevala i ženama i muškarcima (npr. *Nikoleta, Tomica*) te na motivaciju suvremenih osobnih imena.

Popis vrela (str. 52–62) obuhvaća 150 bibliografskih jedinica, a u popisu ih je literature (str. 63–66) ukupno 59. Oba je popisa sastavio Joža Horvat. Slijedi “Popis kratica i odrednica” (str. 67–68) te središnji dio “Rječnik” (str. 69–288) koji broji otprilike 3000 osobnih imena. Na kraju se donosi i tablični prikaz hrvatskih osobnih imena s brojem nositelja prema Popisu stanovništva Republike Hrvatska 2011. godine (str.

289–333). Iz popisa su izostavljena imena koja imaju manje od deset nositelja.

Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena predstavlja vrijedan prinos hrvatskoj antroponomastičkoj leksikografiji. Taj plod četverogodišnjega rada, koji na nov i suvremen način obrađuje hrvatska imena, dragocjeno je vrelo onomastičkih, etimoloških i povijesnih podataka. Autorima valja zahvaliti na uloženoj trudu i izradi iznimno vrijednoga rječnika za kojim će nesumnjivo posegnuti ne samo hrvatski i strani onomastičari već i najširi krug korisnika čemu će svakako pridonijeti i najavljena izrada javno dostupnoga osobnoimenskoga portala koji će sadržavati sva imena iz rječnika.

Marijana Bašić